

Анна Забава,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 231 Соціальна робота,
Бердянський державний педагогічний університет

Анастасія Попова,

кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри соціальної роботи та інклюзивної освіти,
Бердянський державний педагогічний університет,
доцента кафедри мовних та гуманітарних дисциплін,
ТОВ «Технічний університет «МЕТІНВЕСТ ПОЛІТЕХНІКА»

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ З ПРОЯВАМИ
СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ
ВРАЗЛИВИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ**

Ветерани війни належать до однієї з найбільш уразливих категорій населення, особливо з точки зору збереження психічного здоров'я та соціальної стабільності. Повернення з бойових дій супроводжується глибокими психоемоційними, соціальними та економічними трансформаціями, які нерідко призводять до кризових станів. У багатьох випадках ці стани проявляються у формі суїцидальної поведінки, що обумовлена поєднанням посттравматичних стресових розладів, соціальної ізоляції, економічної нестабільності, втрати професійної ідентичності та недостатньої підтримки з боку соціального оточення [2].

Суїцидальна поведінка ветеранів є не лише медико-психологічною, але й соціальною проблемою, що виступає маркером критичного психосоціального стану та вимагає невідкладного, комплексного й системного втручання. У цьому контексті соціально-психологічний супровід виступає ключовим механізмом соціального захисту, спрямованим як на надання допомоги ветерану у кризовій ситуації, так і на запобігання подальшим деструктивним наслідкам [4].

В Україні правові засади соціально-психологічного супроводу ветеранів регулюються низкою законодавчих та нормативно-правових актів, які хоча й не виділяють окремо питання профілактики суїцидальної поведінки, проте інтегрують його у ширший контекст захисту прав ветеранів, охорони психічного здоров'я та надання соціальних послуг. Зокрема, Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» № 3551-ХІІ від 31.07.2025 р. передбачає соціальні гарантії, серед яких право на психологічну допомогу та реабілітацію. Закон України «Про систему охорону психічного здоров'я в Україні» № 223-ІХ від 15.01.2025 р. регулює надання психіатричної допомоги особам із психічними розладами, у тому числі ветеранам війни, та спрямований на запобігання суїцидам через доступ до психотерапії, медикаментозного лікування й реабілітації. Постанова Кабінету Міністрів України № 1021 від 20.12.2017 визначає порядок надання соціальних послуг, зокрема психологічної підтримки та консультування ветеранів війни.

Таким чином, нормативно-правова база створює основу для організації соціально-психологічного супроводу ветеранів, але її ефективність значною мірою залежить від практичного наповнення – впровадження адаптованих до умов післявоєнного суспільства програм, які враховують специфіку бойового досвіду, психоемоційних травм та соціальних викликів, з якими стикаються

ветерани. Саме ці умови зумовляють необхідність визначення основних напрямів соціально-психологічного супроводу ветеранів війни з проявами суїцидальної поведінки.

Проаналізувавши наукові доробки вітчизняних науковців, психологів та соціальних працівників, можна виокремити ключові аспекти соціально-психологічного супроводу ветеранів війни, які схильні до суїцидальних проявів. Варто наголосити, що цей супровід є не лише психологічною інтервенцією, а й невід'ємним елементом державної системи соціального захисту, спрямованої на збереження життя та здоров'я ветеранів як особливо вразливої групи населення. В умовах постконфліктного суспільства соціально-психологічний супровід стає індикатором ефективності всієї системи соціальних гарантій, передбачених законодавством для військовослужбовців та учасників бойових дій.

Першочерговим є індивідуальний підхід до кожного ветерана. Він передбачає проведення комплексної діагностики з урахуванням рівня посттравматичного стресового розладу (ПТСР) та супутніх психічних і соматичних розладів. Поряд із цим необхідно здійснювати багатовимірний аналіз життєвої ситуації, який охоплює медичний, психологічний, особистісний, професійний, духовний, соціальний і побутовий аспекти функціонування особистості [5, с. 27]. Такий підхід дає змогу виявити глибинні причини кризового стану та побудувати індивідуальну стратегію підтримки.

Важливим елементом є робота з родиною та соціальним оточенням ветерана. Психоемоційний стан ветерана тісно пов'язаний зі станом членів його сім'ї, а відтак кризові переживання можуть мати взаємний характер. Родина здатна стати потужним ресурсом підтримки, якщо отримує належну психологічну та інформаційну допомогу. Тому до переліку отримувачів психосоціальної підтримки обов'язково мають включатися члени сімей ветеранів [3, с. 27]. Робота може реалізовуватись як у форматі індивідуального консультування, так і шляхом проведення групових сімейних терапій, тренінгів, інтенсивних курсів або арт-терапевтичних заходів, спрямованих на відновлення емоційної стабільності.

Ще одним важливим напрямом є групова терапія та взаємопідтримка ветеранів. Участь у групових заходах зменшує відчуття соціальної ізоляції, стимулює обмін досвідом та формування почуття спільноти, що є важливим чинником зниження тривожності, депресивних проявів і суїцидальних думок [5, с. 120]. Особливої уваги заслуговує підхід «рівний-рівному», який базується на залученні ветеранів, що успішно пройшли шлях реабілітації, до підтримки тих, хто перебуває на початкових етапах відновлення [5, с. 131]. Подібна практика не лише підвищує мотивацію, але й створює приклади реальних успішних моделей подолання кризи.

Навчання навичкам стресостійкості та подолання стресу є ще однією невід'ємною складовою супроводу. Його структура включає елементи когнітивно-поведінкової терапії, навчання технікам релаксації, розвиток навичок управління емоціями та формування стратегій адаптивного реагування на стресові ситуації. Така робота здійснюється фахівцем (психологом) на основі результатів анкетування та акту оцінки потреб ветерана [1, с. 420].

Не менш значущим є блок профілактичних заходів і кризового втручання, який охоплює своєчасне виявлення ознак суїцидальних намірів та негайну реакцію на них [1, с. 29]. Це може реалізовуватись через організацію гарячих ліній психологічної допомоги, інтеграцію ветеранів у цільові програми підтримки, а також проведення спеціалізованих тренінгів для соціальних працівників і психологів з методів роботи із суїцидальною поведінкою.

Особливого значення набуває робота із суспільним ставленням до ветеранів. Нерідко вони стикаються зі стигматизацією, упередженнями та браком розуміння з боку громади, що поглиблює їхню соціальну ізоляцію. Проведення масштабних інформаційних кампаній, спрямованих на формування поваги до ветеранів та популяризацію їхніх досягнень, є важливим елементом профілактики суїцидальних проявів [4].

Варто підкреслити, що соціально-психологічний супровід ветеранів війни – це міждисциплінарний процес, що потребує скоординованої взаємодії психологів, соціальних працівників, медичних фахівців, реабілітологів, представників державних структур, родин та менторів-ветеранів.. Така модель дозволяє врахувати як індивідуальні психологічні особливості, так і соціальний контекст життя ветерана, що особливо важливо в умовах гібридного характеру сучасної війни. У міжнародній практиці (США, Канада, Ізраїль) ефективними вважаються саме інтегровані програми, які поєднують роботу з особистими, сімейними та соціальними факторами ризику.

Таким чином, соціально-психологічний супровід ветеранів війни з проявами суїцидальної поведінки постає як комплексний, багатовимірний і багатоступінчастий процес, спрямований на відновлення психоемоційної рівноваги, соціальної інтеграції та підвищення резильєнтності як один з ключових механізмів реалізації державної політики соціального захисту. Визначення базових напрямів і методів супроводу створює науково обґрунтовані підвалини для розробки ефективних програм підтримки, адаптованих до специфічних обставин післявоєнного суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жданюк А. Фактори ризику суїцидальних настроїв серед військовослужбовців: попередження та психологічна підтримка. *Universum*. 2024. № 14. С. 417–424.
2. Колесніченко О., Мацегора Я., Приходько І., Чижевський С. Профілактика самогубств серед військовослужбовців Національної гвардії України : практ. посіб. Харків : НАНГУ, 2020. 116 с.
3. Організація психосоціальної допомоги ветеранам війни та членам їхніх сімей : рекомендації для місцевих органів влади. Київ : ВАІТЕ, 2021. 32 с.
4. Проблеми соціальної адаптації ветеранів в Україні. *Інститут соціології НАН України*. URL : https://isnasu.org.ua/Klymenko_Chepurko-Problemy_veteraniv.php (дата звернення : 18.04.2025).
5. Царенко Л., Вебер Т., Войтович М., Гриценко Л., Кочубей В., Гридковець Л. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи : навч. посіб. Т. 2. Київ, 2018. 240 с.